

## Miljørapport 2020

Helse Stavanger har på lik linje med alle andre helseforetak et samfunnsansvar og skal være med på å bidra til bærekraftig verdiskapning. Et godt ytre miljø er avgjørende for menneskers helse og livskvalitet, og i 2020 ble miljøpolitikken revidert «med pasienten i sentrum». Miljøledelse i Helse Stavanger er en del av foretakets HMS-systemet og en integrert del av kvalitets- og pasientsikkerhetsarbeidet.

«Miljørapport 2020» er en kortfattet rapport som viser resultatoppgåelse på miljø, samt de saker som har blitt håndtert og gjennomført gjennom året. I året 2020 ble miljømål 1 oppnådd med 6,3 prosent og miljømål 2 og 3 viser en positiv trend. Nye tiltak, ansvar og tidsfrist følges opp i HMS handlingsplan i henhold til gjeldende tidsfrister.

Under årets revisjon med KIWA ble foretaket utfordret i å ha mer målbare/kvantitative mål, for å bedre kunne måle om vi hadde nådd målene våre. Det har vært opplevd krevende å etablere kvantitative mål, men ved nærmere gjennomgang ser en at det er mulig å «spisse» fremtidige delmål til de kvantitative målene ytterligere. Forslag til kvantitative delmål er planlagt utarbeidet innen våren 2021. Arbeidet med ny miljøkartlegging og forslag til nye miljømål vil starte opp høsten 2021.

Det utarbeides årlig en nasjonal rapport for Samfunnsansvar i spesialisthelsetjenesten. Denne rapporten må sees i tillegg til foretakets egen miljørapport. Rapporten omfatter alle helseforetak i landet og de felleseide selskapene. Innholdet i rapporten omhandler klima og miljø, menneskerettigheter og arbeidstakerrettigheter, samt antikorrupsjon. Helse Stavanger har meldt inn tre forbedringsinnspill til rapporten.

For tredje gang skal det sammenstilles felles klimaregnskap for spesialisthelsetjenesten. Som tidligere år publiseres klimaregnskapet i Spesialisthelsetjenestens rapport for samfunnsansvar som ferdigstilles 1.mars 2021. Hvert helseforetak rapporterer data i eget skjema i elektronisk webportal. Rapporteringsansvarlig er Miljøleder/miljøkoordinator i hvert enkelt helseforetak.

Nytt for året 2020 er at miljørådgiver/koordinator med bruker i webportalen har fått tilgang til å lese skjema for andre helseforetak i samme region. Dette kan bidra til å forbedre kvalitetssjekk av egne data ved registrering i klimaregnskapet. Prosentandel utslippsfrie kjøretøy skal nå inn i klimagassregnskapet. Flere nye fluorholdige gasser (F-gasser) er lagt til. I dag er lekkasjer av HFK-gasser fra kuldeanlegg, luftkondisjonering og varmepumper den desidert største kilden til utslipp av F-gasser. Med bakgrunn i EUs F-gassforordning har flere kjølegasser allerede blitt forbudt i Norge, og frem mot 2025 skal bruk av kjølegasser skjerpes ytterligere.

Anestesigassene Desfluran, Sevofluran og Isofluran medfører klimautslipp ved bruk til pasientbehandling i sykehus. Desfluran har en betydelig høyere klimagassekvivalent enn Sevofluran og Isofluran. Gassene legges til klimaregnskap for 2020 med formål om å få mer kunnskap om forbruk i helseforetakene. Bruk av lystgass har vært målt siden 2018.

## Miljømål 2019 – 2022

### Miljømål 1: Redusere foretakets CO2 utslipp med 3 % årlig

#### Delmål 1: Redusere CO2 utslipp fra transport av varer/tjenester og ansatte (tjenestereise) og pasienttransport

Foretaket reduserte CO2 utslippet i 2020 med 6,3 prosent. Tall fra Klimagassregnskapet viser at hovedårsaken er mindre reising på grunn av den pågående pandemien og reduksjon av forbruk av energi.

#### Gasser

Bruk av Lystgass har hatt en nedgang fra 591 tonn CO2 i 2019 til 544 tonn CO2 i 2020, som viser en reell nedgang på 65 kg. Reduksjonen kan muligens tilskrives endrete anestesiformer som f.eks. økt bruk av intravenøs-anestesi og reduksjon av Lystgass til fødende. Bruk av anestesigassene Sevofluran og Desfluran har gått litt ned i forhold til 2019 tallene og det er ikke rapportert bruk av gassen Isofluran. Desfluran har den høyeste klimagassekvivalenten av alle anestesigasser og sammenligner en helseforetakene i Helse Vest RHF så toppe Helse Stavanger HF bruk av denne gassen, f.eks. 116 tonn i helse Stavanger HF contra 2,1 tonn i Helse Bergen HF.

Kuldemedieregnskapet viser at gassen R507 har hatt en økning på 13 tonn CO2 contra 49 tonn CO2 i 2020. Økningen kan tilskrives påfylling etter lekkasje i anlegg eller lekkasje etter uhell under isolasjonsarbeid.

#### Bilreiser

I klimagassregnskapet for transport av ansatte inngår kjøring med eide, leide og leasede tjenestebiler, samt tjenestekjøring av egen bil. Her sees en klar trend på at antall liter drivstoff har gått ned og antall kilometer kjørt med hybrid og el-bil går opp. Den samme trenden sees også på tjenestekjøring med egen bil.

Regjeringspartiene har som mål at alle biler som selges fra 2025 skal være nullutslippsbiler. Inntil den tid må markedet tilpasse seg markedets behov ved å produsere nye nullutslippsbiler som dekker behovene innenfor næring og privatbilisme. Her må pris, størrelse og rekkevidde hensynstas. Helseforetaket vil også tilstrebe å følge samme målsetning. Bilparken består i dag av 99 biler, noen få er egneide og resten leases og byttes ut hvert 4. år. 10 av bilene er elektriske og 36 er hybride. Pr. dags dato er 13 nye biler i bestilling hvorav 9 av disse er hybrid og 1 elektrisk.

Etablering av lademiljø er kostbart. Tallene viser at foretaket har økt med antall ladepunkter fra 20 stykker i 2019 til 29 stykker i 2020.

#### Flyreiser

Flyreiser måles og rapporteres i antall reist kilometer. Innenlands flyreiser for ansatte er redusert med 2 millioner kilometer dvs. en nedgang på 341 prosent. Utenlands flyreiser for ansatte er redusert med 8 millioner kilometer, dvs. en reduksjon på 594 prosent. Sammenligner en med total antall km reist i 2019 med 2020 så har foretaket spart ca. 3 millioner kroner i 2020 på innenlandsreiser og utenlandsreiser.

Pandemien har medført at ansatte møtes på ulike elektroniske plattformer og reiser mindre. Det antas at foretaket vil bruke erfaringer fra pandemien i det videre arbeidet med å redusere reisevirksomheten. Controller kan ta ut rapporter som viser hvor mye hver klinikk/divisjon til enhver tid er belastet med reisekostnader.

Pasienttransport med fly har hatt en oppgang på 1,7 millioner kilometer dvs. 33,4 prosent. Dette tilsvarer en økning på ca. 1,5 millioner kroner.

## Avfall

### Delmål 2: Redusere matsvinn

Forbrenning av alt vårt avfall skjer på Forus Energiverking AS og blir til strøm og fjernvarme. Matavfallet blir hentet av Renovasjonen IKS og omdannet til biogass på anlegget ved Grødalaland.

Tall og statistikk fra vår avfallstransportør Norsk Gjenvinning viser at tallene for 2020 er relativt stabile sett i lys av 2019 tallene når det gjelder EE- avfall, papp/papir og metall.

Foretaket leverte 226 tonn smittefarlig avfall til forbrenning, inklusivt medisnavfall. Dette viser at det kun er en økning med 200 kg i forhold til 2019 tall. Derimot har restavfallet økt med 78,4 tonn i 2020, totalt 989,2 tonn. Dette kan være trender som viser, tross en pandemi, at ansatte har gode rutiner og prosedyrer på hva som defineres som smittefarlig avfall.

Farlig avfall har hatt en økning på 12,2 tonn i 2020, totalt 43,3 tonn. Økningen kan tilskrives bytte av blybatterier fra nøddaggregatene. For ytterligere informasjon om type og mengde farlig avfall, se sikkerhetsrådgivers årsrapport 2020.

Det er viktig for foretaket å bidra i den nasjonale dugnaden med å redusere matsvinn. Nesten en tredjedel av maten som produseres i verden blir ikke spist. Mindre matsvinn vil gjøre mer mat tilgjengelig for verdens voksende befolkning og gi mindre press på miljøet. Norske myndigheter har sammen med matprodusenter og matvarebransjen signert en bransjeavtale om reduksjon av matsvinn.

Det har vært en reduksjon i matavfallet fra 113 tonn i 2019 til 81,5 tonn i 2020. Bufféne på sengepostene har vært stengt og det har ført til mindre svinn på spesielt pålegg og brødmatt. Kantinene holdt stengt i mer enn tre måneder i vår, og etter åpning har det vært et redusert tilbud, noe som mest sannsynlig har resultert i mindre matsvinn. Psykisk helsevern Våland får all middag porsjonspakket og dette har nok også redusert matavfallet.

I slutten av 2019 gikk foretaket fra nøkkelråds-kost til energi- og næringstett kost. Dette var for å sikre at pasientene fikk i seg nok energi, samt redusere matsvinn. Porsjonsstørrelsen ble da ca. 100 gram mindre. En regner med at denne endringen, samt følger av pandemien, har ført til reduksjon av matsvinn.

Kjøkkenavdelingen har hatt tett samarbeid med avdeling for Smittevern under pandemiperioden.

For å nå målet «Redusere foretakets CO2 utslipp med 3 % årlig» i 2021 er følgende nye tiltak overført til HMS – handlingsplan:

- Utarbeide et kvantitativt delmål på matavfall
- Utarbeide et kvantitativt delmål på bilparken

## Miljømål 2: Optimal bruk av legemidler

### Delmål 1: Redusere bruk av bredspektret antibiotika

2021 er siste året for Nasjonal Handlingsplan mot antibiotikaresistens i helsetjenesten. I 2016 ble det for foretaket utarbeidet en egen strategi for arbeidet mot antimikrobiell resistens, AMR. Strategien omfatter tiltak innen forskning, diagnostikk, overvåkning, smittevernarbeid og antibiotika bruk. Nær hver tredje sykehuspasient mottar antibiotika. Feil og unødvendig bruk fører til økende spredning av antibiotikaresistens.

Tross mange gode tiltak har bruken av bredspektret antibiotika gått noe opp fra 2019 til 2020.

Foretaket har nådd 14,7 prosent av målet om en 30 prosent nedgang i bruk av bredspektret antibiotika fra 2012 til 2020. Tallene blir sett i lys av forbruket målt i DDD/100 liggedøgn. En antar at redusert antall innleggelser og mindre luftveissykdom i 2020, som følge av smitteverntiltakene, påvirker tallene.

### Delmål 2: Redusere sykehusinfeksjoner

Prevalens registrering av sykehusinfeksjoner på alle heldøgn somatiske sengeposter har vært gjennomført fire ganger årlig fra 1994. Målingen gir et øyeblikksbilde av hvor mange pasienter som har en infeksjon. Forekomsten av sykehusinfeksjoner registrert 4. kvartal var 3,4 prosent. Oppfølging av prosjekt P-18 «Reduksjon av postoperative infeksjoner» har ikke blitt fulgt opp i 2020 pga. pandemien. I samråd med avdeling for smittevern blir delmålet fjernet fra HMS handlingsplanen når nye kvantitative delmål vil bli utarbeidet våren 2021.

### Delmål 3: Øke ansattes kompetanse om bruk og avhending av legemidler

Helse Stavanger har sentrale kompetanseplaner hvor e-læringskursene «Legemiddelhåndtering», «Riktig antibiotika bruk» og selvstudium «Avfallshåndtering av legemidler» inngår. Gjennomføring av tildelte kurs har stort fokus under årlige interne revisjoner. Krav om gjennomføring av antall e-læringskurs har økt. Det kan oppleves krevende for ansatte å få gjennomført alle kursene hvis de ikke får avsatt tid eller om gjennomføring ikke blir etterspurt. Medarbeidersamtaler er et egnet sted til å se på gjennomførte e-læringskurs, men statistikk på foretaket viser fortsatt at flere ansatte ikke får tilbud om å gjennomføre medarbeidersamtaler.

To av kompetanseplanene inneholder krav om at «Legemiddelhåndteringskurset» gjennomføres annet hvert år. Her ser en forbedring fra 2019 hvor både flere leger og sykepleiere har blitt tildelt kompetanseplanen.

Planen er tildelt 942 leger, og 29 prosent har fullført e-læringskurset Legemiddelhåndtering. Det er 1493 sykepleiere som har fått tildelt planen, og 60,54 prosent har fullført e-læringskurset Legemiddelhåndtering.

Kompetanseplanen «Riktig antibiotika bruk» skal gjennomføres kun en gang. Planen er tildelt 493 leger og hadde en gjennomføringsgrad på 66,74 prosent i 2020 contra 58,78 prosent i 2019.

Den siste kompetanseplanen, «Avfallshåndtering av legemidler», inneholder krav om selvstudium som skal gjennomføres innen 4 uker. Planen er tildelt 1493 sykepleiere og ansatte med tilsvarende fullmakter og hadde en gjennomføringsgrad på 43,2 prosent i 2020 contra 26,99 prosent i 2019.

For å nå målet «Optimal bruk av legemidler» i 2021 er følgende nye tiltak overført til HMS – handlingsplan:

- Fjerne delmål to «Redusere sykehusinfeksjoner»
- Utarbeide et kvantitativt delmål for delmål tre «Øke ansattes kompetanse om bruk og avhending av legemidler»
- Øke fokus på obligatoriske kurs i ansattes kompetanseplaner under årets interne revisjoner
- Øke fokus på gjennomført medarbeidersamtale under årets interne revisjoner

### Miljømål 3: Miljøbevisste medarbeidere

Miljørådgiver i Helse Stavanger HF har deltatt i utarbeidelsen av et nytt regionalt e-læringsprogram Ytre miljø. Målet med kurset er å gi alle ledere og medarbeidere kjennskap til hvordan våre aktiviteter i spesialisthelsetjenesten påvirker miljøet, og hvordan vi kan være med å bidra til å redusere vårt miljøavtrykk lokalt, regionalt og globalt. Kompetanseplanen er tildelt 10143 medarbeidere (dvs. alle med et stillingsforhold i HST). 3004 personer har tatt e-læringskurset Ytre Miljø Helse Stavanger i 2020 contra 1664 personer i 2019.

Programmet er obligatorisk for alle medarbeidere, og pr. 31.12. 2020 hadde 62,01 prosent gjennomført i løpet av en tre-års periode. Det er fortsatt 96 personer som merker kurset som «ikke relevant».

Årlig utarbeides et opplæringsprogram som er fulgt og innfridd etter oppsett. I 2020 ble også ambulanse og portørlerlæring, samt helsefagarbeidere tatt med inn i undervisningsopplegget. I tillegg har det også i år vært et stort fokus på miljøarbeidet gjennom informasjon og opplæring på ulike undervisningsplattformer.

For å nå målet «Miljøbevisste medarbeidere» i 2021 er følgende nye tiltak overført til HMS – handlingsplanen:

- I «Ledelsens gjennomgang i 2020 ble det vedtatt et nytt delmål under miljømålet Miljøbevisste medarbeidere *«Alle nivå 2 enhetene har fått bistand til å finne gode miljøtiltak innen en 3-års periode».* De ulike klinikker/divisjoner leverer svært varierende miljøhandlingsplaner og en ser behovet for å styrke dette arbeidet. For å kunne øke kunnskapen og bruken av Livssyklus kostnader (LCC) og livsløpsanalyser (LCA) og sirkulær økonomi bør Controller, innkjøpskoordinator og miljørådgivere delta på møter med nivå 2 enhetene. På denne måten kan også disse miljøtiltakene dokumenteres i handlingsplanene til enhetene. Økonomiske vurderinger kan også gi et bilde av miljøbelastningen til ulike aktiviteter, spesielt knyttet opp til nye prosjekter og innkjøp».
- Informere om det nye e-læringsprogram Ytre miljø

### Kontinuerlig forbedring

#### Miljøsertifisering

Miljøsertifisering av Helse Stavanger HF betyr at vårt miljøstyringssystem er satt opp i henhold til standarden ISO 14001:2015 og godkjent av en uavhengig ekstern part, KIWA\*. Vi har et rammeverk som hjelper oss til å arbeide systematisk med å redusere påvirkningen på det ytre miljøet.

#### Revisjon

Helse Stavanger HF ble sertifisert etter ny miljøstandard ISO 14001:2015 høsten 2017. Resertifiseringen skjer hvert tredje år og den ble i år gjennomført i uke 38, 14.-18. september 2020. Sertifiseringsselskapet KIWA gjennomførte en digital resertifisering etter tilsendt revisjonsplan. Alle revisjonsenhetene møtte godt forberedt. Det ble gitt åtte observasjoner, dvs. ett avvik, fire merknader og tre forbedringsforslag. Revisjonsrapporten er lagt ut på Grønt sykehus på Intranettet. Alle observasjonene ble innen tidsfrist svart ut med rotårsak, kortsiktige og langsiktige tiltak i KIWA sin Kundeweb. I tillegg ble det utarbeidet en handlingsplan for merknadene og forbedringsforslagene. Fredag 25.09.20 ble det bekreftet fra sertifiseringsselskapet at alle observasjonene er lukket og foretaket er resertifisert etter miljøstandard ISO 14001:2015. Nye sertifikater er hengt opp i hele foretaket.

For å undersøke om miljøledelsessystemet er i samsvar med gjeldende interne prosedyrer, forskrifter/lovverk samt miljøstandard ISO 14001:2015, gjennomføres det interne foretaksrevisjoner. Tidligere gjennomførte miljørådgiver egne miljørevisjoner, men i 2019 ble Ytre miljø en naturlig del av foretakets revisjoner. Miljørådgiver Birte Helland inngår i foretakets revisjonsteam, og sikkerhetsrådgiver Yngve Mathisen inngår som fagrevisor i hver revisjon.

## Avvik

Ansatte melder miljø-avvik i Synergi. Selv om kategoriene i Synergi er forbedret, sees det fortsatt feilmeldinger, og det er relativt få avviksmeldinger. En av grunnene kan være at miljøavvik fortsatt fremstår som vanskelig å definere for ansatte.

Observasjonene som fremkommer i foretaksrevisjonene samsvarer ofte godt med funn KIWA\* gjør i sine revisjoner. For å bedre læring på tvers i foretaket, følges observasjonene opp i HMS handlingsplan med forbedrete tiltak. Dette gir foretaket en økt robusthet i møte med diverse eksterne tilsyn.

- Forbruksmateriell (rent og steril) på gulv
- Mangelfull rengjøring av medisinerom
- Mangelfull kontroll av medisiner i kjøleskap
- Feil bruk av Seponett-beholdere
- Mangelfulle miljø- handlingsplaner
- Mangelfull kildesortering av farlig avfall
- Mangelfull gjennomføring av obligatoriske kurs i ansattes Kompetanseplaner
- Ansatte merker obligatoriske kurs som «ikke relevante»
- Mangelfull merking av kildesorteringsutstyret (klistermerke)

## Ytre miljø saker som er behandlet i HMS-KP møtet, FAMU og Ledergruppen (Lagt ut på «Grønt Sykehus»)

- Gjennomgang av HMS handlingsplan vår 2020
- Redigert miljøplakat høst 2020
- Oppfølging av resertifisering av miljøstyringssystemet høst 2020
- Ledelsens gjennomgang av miljøstyringssystemet høst 2020 med underliggende dokumenter: Samsvarsvurdering, Potensielle miljøskadelige utslipp, Miljøopplæring og Kommunikasjonsplan
- Innspill til den nasjonale Samfunnsansvars-rapporten høst 2020
- Informasjon om endring i EUs direktiv om emballasje og emballasjeavfall høst 2020

## Ytre miljø saker til styret (Lagt ut på «Grønt Sykehus»)

- Årlig melding Ytre miljø

*\*Kiwa er et av verdens ledende TIC-selskap og leverer tjenester innen testing, inspeksjon og sertifisering.*